

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 1ης Οκτωβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-71/97,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Fernando Castillo de la Torre, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου της Ισπανίας, εκπροσωπούμενου από τον Santiago Ortiz Vaamonde, abogado del Estado, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Ισπανίας, 4-6, boulevard E. Servais,

καθού,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, αφενός, μη προβαίνοντας στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών και μη κοινοποιώντας τους χαρακτηρισμούς αυτούς στην Επιτροπή και, αφετέρου, μη θεσπίζοντας τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής και μη κοινοποιώντας τους στην Επιτροπή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Η. Ragnemalm, πρόεδρο τμήματος, G. F. Mancini, J. L. Murray (εισηγητή), G. Hirsch και Κ. Μ. Ιωάννου, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Μαρτίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 19 Φεβρουαρίου 1997, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητείται να αναγνωρισθεί ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, αφενός, μη προβαίνοντας στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών και μη κοινοποιώντας της τους χαρακτηρισμούς αυτούς και, αφετέρου, μη θεσπίζοντας τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής και μη κοινοποιώντας της τους κώδικες αυτούς, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375, σ. 1, στο εξής: οδηγία).

2 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας προβλέπει ότι, εντός δύο ετών από της κοινοποίησής της, τα κράτη μέλη χαρακτηρίζουν ευπρόσβλητες ζώνες όλες τις γνωστές περιοχές ξηράς που βρίσκονται στο έδαφός τους, των οποίων τα ύδατα

απορρέουν στα ύδατα που έχουν προσδιοριστεί σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, και οι οποίες συμβάλλουν στη ρύπανση και κοινοποιούν αυτό τον αρχικό χαρακτηρισμό στην Επιτροπή εντός έξι μηνών.

3 Σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 1, στοιχείο α', και 2, της οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν, εντός δύο ετών από της κοινοποίησης της οδηγίας, έναν ή περισσότερους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής και να υποβάλουν στην Επιτροπή τους λεπτομερείς κανόνες των κωδίκων αυτών.

4 Το άρθρο 12 της οδηγίας ορίζει, αφενός, ότι τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για να συμμορφωθούν με την οδηγία εντός δύο ετών από της κοινοποίησής της και, αφετέρου, ότι πληροφορούν αμέσως σχετικά την Επιτροπή.

5 Η Επιτροπή, δεδομένου ότι δεν έλαβε κοινοποίηση από το Βασίλειο της Ισπανίας σχετικά με τις διατάξεις που αυτό θέσπισε για να συμμορφωθεί προς την οδηγία και μη διαθέτοντας επίσης πληροφοριακά στοιχεία βάσει των οποίων θα μπορούσε να ελέγξει αν το Βασίλειο της Ισπανίας είχε πράγματι θεσπίσει τις αναγκαίες διατάξεις, ζήτησε με έγγραφο οχλήσεως της 10ης Μαΐου 1995 από την Ισπανική Κυβέρνηση να της υποβάλει τις παρατηρήσεις της εντός δύο μηνών, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης. Στο εν λόγω έγγραφο οχλήσεως η Επιτροπή ανέφερε ότι το Βασίλειο της Ισπανίας όχι μόνο δεν είχε κοινοποιήσει τα εθνικά μέτρα εκτελέσεως της οδηγίας, αλλ' επίσης δεν είχε τηρήσει τα άρθρα 3, παράγραφος 2, και 4 της οδηγίας.

6 Με έγγραφο της 26ης Ιουνίου 1995, οι ισπανικές αρχές διαβίβασαν στην Επιτροπή έκθεση σχετικά με την κατάσταση, καθώς και σχέδιο βασιλικού διατάγματος περί μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Με έγγραφο της 14ης Μαρτίου 1996, οι ισπανικές αρχές της κοινοποίησαν εν συνεχεία το βασιλικό διάταγμα 261/1996, της 16ης Φεβρουαρίου 1996, σχετικά με την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προελεύσεως, με το οποίο εσκοπείτο η μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Το διάταγμα αυτό δημοσιεύθηκε στο *Boletín Oficial del Estado* αριθ. 61, της 11ης Μαρτίου 1996.

- 7 Η Επιτροπή, δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας εξακολούθησε να μην της έχει κοινοποιήσει τους χαρακτηρισμούς που προβλέπονται στο άρθρο 3 της οδηγίας και τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που προβλέπονται στο άρθρο 4, απηύθυνε στο Βασίλειο της Ισπανίας, στις 26 Σεπτεμβρίου 1996, αιτιολογημένη γνώμη, καλώντας το να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις του εντός δύο μηνών.
- 8 Με έγγραφο της 26ης Νοεμβρίου 1996, οι ισπανικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι θα ελάμβαναν προσεχώς τα μέτρα που επέβαλε η αιτιολογημένη γνώμη.
- 9 Δεδομένου ότι δεν έλαβε κοινοποίηση των μέτρων αυτών, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.
- 10 Με το υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι έλαβε έξι κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής από τους δεκαεπτά συνολικά και, συνεπώς, θεώρησε ότι δεν ήταν αναγκαίο να αποφανθεί το Δικαστήριο επί της αιτιάσεως που αφορά τη μη τήρηση της υποχρεώσεως θεσπίσεως και κοινοποιήσεως των κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής όσον αφορά τις Περιφερειακές Διοικήσεις της Μαδρίτης, της Ναβάρρας, της Ανδαλουσίας, της Murcia, της Βαλένθιας και της Καντάβριας.
- 11 Με το υπόμνημα αντικρούσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας τονίζει, πρώτον, ότι δεν έχει διαπράξει καμία παράβαση. Κατ' αυτό, η έννοια αυτή προϋποθέτει βούληση μη εκπληρώσεως των υποχρεώσεών του, πράγμα το οποίο δεν ισχύει εν προκειμένω. Η καθυστέρηση στην εφαρμογή της οδηγίας οφείλεται, αφενός, στις τεχνικές δυσχέρειες που ενέχει η εφαρμογή της και, αφετέρου, στις συντρέχουσες αμοδιότητες που διαθέτουν το κράτος και οι Περιφερειακές Διοικήσεις στους τομείς που καλύπτει η οδηγία.
- 12 Δεύτερον, το Βασίλειο της Ισπανίας τονίζει, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, ότι οκτώ από τις Περιφερειακές Διοικήσεις για τις οποίες διατηρήθηκε η σχετική με το άρθρο 4 της οδηγίας αιτίαση, ήτοι εκείνες της Castilla-León, της Γαλικίας, της Χώρας των Βάσκων, της La Rioja, της Αραγωνίας, της Εστρεμα-

δούρας, των Αστουρίων και των Βαλεαρίδων, θέσπισαν κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής και ότι οι κώδικες αυτοί διαβιάστηκαν στην Επιτροπή. Επιπλέον, επτά Περιφερειακές Διοικήσεις, ήτοι της Αραγωνίας, των Βαλεαρίδων, των Καναρίων, της Castilla-León, της Ναβάρρας, της Βαλένθιας και της Castilla-La Mancha, προέβησαν στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας, ενώ πέντε άλλες, ήτοι εκείνες των Αστουρίων, της Γαλιτίας, της Μαδρίτης, της Murcia και της Καντάβριας, δήλωσαν ότι δεν υφίστατο καμία ζώνη τέτοιου είδους επί του εδάφους τους. Τέλος, η Περιφερειακή Διοίκηση της Ανδαλουσίας χαρακτήρισε επίσης τις ευπρόσβλητες ζώνες, αλλά δεν κοινοποίησε ακόμα τα σχετικά στοιχεία.

- 13 Το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί συνεπώς ότι το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αποφανθεί επί της παραβάσεως των υποχρεώσεων θεσπίσεως των κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής και χαρακτηρισμού των ευπρόσβλητων ζωνών όσον αφορά τις Περιφερειακές Διοικήσεις που εκπλήρωσαν το καθήκον τους.
- 14 Όσον αφορά το ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν είχε τη βούληση να μην εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που υπείχε από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας, πρέπει να τονιστεί ότι η διαδικασία του άρθρου 169 του Συνθήκης στηρίζεται στην αντικειμενική διαπίστωση ότι κράτος μέλος δεν τήρησε τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η Συνθήκη ή μια πράξη παραγώγου δικαίου (βλ., στο πνεύμα αυτό, απόφαση της 1ης Μαρτίου 1983, 301/81, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1983, σ. 467, σκέψη 8).
- 15 Αφ' ης στιγμής κάτι τέτοιο διαπιστωθεί, όπως εν προκειμένω, δεν ασκεί επιρροή το αν η παράβαση που προσάπτεται στο κράτος μέλος οφείλεται στη βούλησή του, στην αμέλειά του ή ακόμη σε τεχνικές δυσχέρειες τις οποίες το κράτος αυτό αντιμετώπισε.
- 16 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αν η προθεσμία για την εφαρμογή μιας οδηγίας αποδεικνύεται υπερβολικά βραχεία, το μόνο μέσο που συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο συνίσταται στην εκ μέρους του ενδιαφερομένου κράτους μέλους ανάληψη των κατάλληλων πρωτοβουλιών, μέσα στα κοινοτικά πλαίσια, ώστε να επιτευχθεί η ενδεχόμενη παράταση της προθεσμίας από το αρμόδιο κοινοτικό όργανο (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 11).

- 17 Όσον αφορά, ειδικότερα, το επιχείρημα που αντλείται από το ότι η επίμαχη καθυστέρηση προκύπτει ιδίως από το ότι το κράτος και οι Περιφερειακές Διοικήσεις διαθέτουν συντρέχουσες αρμοδιότητες, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλείται διατάξεις, την ακολουθούμενη πρακτική ή καταστάσεις της εσωτερικής έννομης τάξης του, προκειμένου να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και προθεσμιών που τάσσει μια οδηγία (απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, C-259/94, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 1995, σ. I-1947, σκέψη 5).
- 18 Όσον αφορά τον ισχυρισμό του Βασιλείου της Ισπανίας ότι το Δικαστήριο δεν πρέπει να αποφανθεί επί των παραβάσεων των υποχρεώσεων θεσπίσεως κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής και χαρακτηρισμού των ευπρόσβλητων ζωνών όσον αφορά τις Περιφερειακές Διοικήσεις που ανέφερε για πρώτη φορά με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, τα μέτρα που λαμβάνει ένα κράτος μέλος για να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του μετά την άσκηση προσφυγής λόγω παραβάσεως δεν μπορούν να λαμβάνονται υπόψη από το Δικαστήριο (απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1987, 291/84, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1987, σ. 3483, σκέψη 15).
- 19 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, αφενός, μη προβαίνοντας στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών και μη κοινοποιώντας τους χαρακτηρισμούς αυτούς στην Επιτροπή και, αφετέρου, μη θεσπίζοντας τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής για τις Περιφερειακές Διοικήσεις, πλην εκείνων της Ανδαλουσίας, της Καντάβριας, της Μαδρίτης, της Μουρσία, της Ναβάρρας και της Βαλένθιας, και μη κοινοποιώντας τους κώδικες αυτούς στην Επιτροπή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 20 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Το Βασίλειο της Ισπανίας, αφενός, μη προβαίνοντας στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών και μη κοινοποιώντας τους χαρακτηρισμούς αυτούς στην Επιτροπή και, αφετέρου, μη θεσπίζοντας τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής για τις Περιφερειακές Διοικήσεις, πλην εκείνων της Ανδαλουσίας, της Καντάβριας, της Μαδρίτης, της Mourcia, της Ναβάρρας και της Βαλένθιας, και μη κοινοποιώντας τους κώδικες αυτούς στην Επιτροπή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης.
- 2) Καταδικάζει το Βασίλειο της Ισπανίας στα δικαστικά έξοδα.

Ragnemalm

Mancini

Murray

Hirsch

Ιωάννου

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο την 1η Οκτωβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

H. Ragnemalm